

Rodna Gruda

Edinstven muzej kozolcev na prostem

Unique Open-Air Hayrack

Objavljeno dne/Published on: 20.02.2017

Avtor članka/Article Author: Edita Žugelj, fotografije: Franc Pepelnak Pep

Slovenija velja za deželo kozolcev, značilnih mojstrov in ljudskega stavbarstva, ki jih je nekoč imela vsaka domačija. Na podeželju jih še danes uporabljajo za sušenje in shranjevanje sena, žita, lanu, konoplje, stročnic, detelje ali koruze, dvojne pa tudi za shranjevanje orodja in kmetijskih strojev. Za ohranjanje tovrstne kulturne dediščine še posebej zavzeto skrbijo v Deželi kozolcev v Šentrupertu, kjer so v muzej na prostem prenesli kozolce različnih tipov in oblik, med njimi tudi Lukatov topolar iz leta 1795, ki je eden najstarejših kozolcev pri nas, ter Simončičev topolar, prvi kozolec s statusom spomenika državnega pomena.

Slovenia is known as the land of hayracks – the works of folk architecture that were once the characteristic feature of each and every homestead. In the countryside, they still use hayracks to store and dry hay, grain, flax, hemp, legumes, alfalfa, or corn; while also using roofed double hayracks for storing tools and agricultural machinery. In the Šentrupert Land of Hayracks, they are especially eager to preserve and safeguard this cultural heritage. They established an open-air museum where they have set up different types of hayracks. Among them are also Luka's Double Hayrack from 1795, one of the oldest hayracks in our area; and the Simončič Double Hayrack, the first hayrack to be proclaimed a part of cultural heritage.

Tradicionalno je kozólec samostojna ali ob drugo gospodarsko poslopje prislonjena stavba za sušenje, najpogosteje izdelana iz lesa. Kozolci so običajno stali na domačem dvorišču ali med travniki in polji, bili pa so tudi sestavni del samostanskih in grajskih posestev. Danes so ponekod dobro ohranjeni ali restavrirani slovenski kozolci namenjeni tudi turističnim in izobraževalnim dejavnostim. V Deželi kozolcev v Šentrupertu skušajo posebej izpostaviti in predstaviti njihovo kulturno vrednost ter spodbuditi zanimanje lastnikov kozolcev za njihovo ohranitev. Gre za inovativni projekt Občine Šentrupert, ki vsestransko vrednost dediščine kozolcev povezuje s sodobnimi oblikami turizma in gospodarstva. V projekt so vključeni občina, lokalna društva in podjetja, izobraževalne in znanstvene ustanove ter številni posamezniki. Deželo kozolcev sestavljajo Muzej na prostem s prenesenimi kozolci, Center za ohranjanje kulturne dediščine ter mreža na stalnem mestu ohranjenih lesenih stavb in naprav.

Edinstveni slovenski kozolci

V Deželi kozolcev, ki se razprostira na dveh hektarjih in pol urejenih površin ter ima kilometer dolgo mrežo sprehajalnih poti, si je moč ogledati 19 različnih sušilnih naprav. Na Slovenskem so se namreč kozolci razvili v več tipov in značilnih oblik, ki jih ne najdemo nikjer na svetu. V muzeju se lahko seznanimo z razvojem kozolcev v časovnem, prostorskem in socialnem pomenu, od preprostih sušil do razvojno bogatih oblik dvojnih kozolcev – toplarjev. Tako si je moč ogledati šest razvojno dokazanih tipov kozolcev na Slovenskem: tri enojne (enojni, enojni s plaščem, enojni vzporedni) in tri dvojne (nizki, kozolec na kozla in že omenjeni toplar ali vezani kozolec). Slednji prevladujejo na Dolenjskem, Štajerskem, Koroškem, Primorskem, Notranjskem, v Beli krajini ter v osrednji Sloveniji, največ enojnih ali stegnjenih kozolcev pa je najti na Gorenjskem.

Sicer pa Dežela kozolcev v Šentrupertu ponuja raznolik in pester program: od samostojnih in strokovno vodenih ogledov, usposabljanja za izdelavo kozolcev ter ustrezno zaščito in varstvo lesene stavbne dediščine, dostopa do strokovnih gradiv o kozolcih in leseni stavbni dediščini nasploh, izobraževalnih delavnic s področja lesarstva, tesarstva, mizarstva, krovstva, kamnoseštva, kovaštva in drugih, za stavbarstvo pomembnih obrti, do prireditev s predstavitvijo značilnih kmečkih del in opravil, izvirna otroška igrala iz lesa, najem prostora za družabna, kulturna in poslovna srečanja, parkirišče za avtomobile in popotnike z avtodomi ter okolje za prijetno druženje in sprehode med kozolci.

Druženje v Deželi kozolcev

Kot je za Rodno grudo povedala direktorica Dežele kozolcev Branka Brcar, se bodo v edinstvenem muzeju s kozolci na prostem v prihodnje še bolj usmerili k obujanju tradicionalnih opravil in obrti ter pristnega odnosa med človekom in naravo. Potem ko so v letu 2016 pripravili številne zabavne dogodke (najodmevnejši je bil koncert vokalne zasedbe Perpetuum Jazzile), bodo letos osrednjo pozornost namenili etnografskim prireditvam. »Ob delavnicah za najmlajše in pogovornih večerih za nekoliko starejše načrtujemo medgeneracijski festival druženja in zabave s kmečkimi igrami, obuditev zeliščarskega vrta ter sladke izobraževalne poti do čebelarjev,« o načrtih za letošnje leto pripoveduje direktorica in nadaljuje: »V objemu kozolcev bomo pripravili prireditev o cvičku in tradicionalnih dolenjskih jedeh, načrtujemo srečanje klekljaric, v zavetju lesa bodo ozaveščali gozdarji, turistični delavci pa bodo na posebni okrogli mizi svetovali o širjenju dobrega imena Dežele kozolcev tudi onstran naših meja, do vas, dragi bralci. Načrtujemo prav posebno druženje Slovencev, ki živite v zamejstvu in po svetu. Zelo bomo veseli, če nam boste pisali na elektronski naslov: info@dezelakozolcev.si oziroma nas kontaktirali prek FB strani Dežela kozolcev Šentrupert (www.facebook.com/muzejkozolcev). Vabljeni pod streho našega, slovenskega kozolca!«

